

Årsrapport for Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) 2006

Året 2006 har som det foregående vært preget av mange saker og stor aktivitet. Helhetssyn på fisk og annen sjømat, som er VKMs hittil største arbeid, ble publisert i mars og har siden vært presentert i mange ulike fora både nasjonalt og internasjonalt. Flere andre store vurderinger som har vært under arbeid i løpet av året ferdigstilles i starten på 2007.

I forbindelse med at det i 2007 skal utnevnes ny komité har Statskonsult gjort en organisasjonsgjennomgang av VKM. Det primære siktemålet med dette arbeidet var å se på mulige behov for endringer i komiteens sammensetning og mandat. På slutten av året ble arbeidet med rekruttering til ny komité startet og sekretariatet flyttet fra lokalene i Myren til Geitmyrsveien.

Det er i rapporten tatt utgangspunkt i VKMs årsplan for 2006 (vedlagt). I planen er det foretatt et skille mellom komiteen og sekretariatet. I de fleste tilfellene vil imidlertid arbeidet med å nå målene avhenge av en felles innsats, og det rapporteres her i samsvar med dette. Lister over avsluttede saker og saker til behandling er vedlagt. Disse finnes også på www.vkm.no.

Hovedmål 1: Vitenskapskomiteen skal levere et uavhengig og godt vitenskapelig grunnlag for å håndtere risiko

Risikovurderinger/saker

I alt 54 uttalelser/vurderinger av høy vitenskapelig kvalitet har blitt slutført og publisert på www.vkm.no i løpet av 2006. Dette er et noe lavere antall enn i 2005. En årsak til at antallet har vært lavere er at det på noen områder var få bestillinger fra Mattilsynet. Samtidig har arbeidet med enkelte spesielt store oppgaver, hvorav noen slutført i 2006 og andre først ventet ferdig i begynnelsen av 2007, tatt mye av sekretariatets og de involverte komitémedlemmenes kapasitet. Ved årsskiftet var drøyt 20 spørsmål til behandling.

En omfattende vurdering av risiko for introduksjon av fugleinfluensa i Norge var første publikasjon i 2006. Den ble oversendt Mattilsynet allerede i januar. En oppdatert vurdering av risiko for introduksjon av fugleinfluensa (del 1) ble publisert i oktober og oppdatering del 2 slutføres i februar 2007.

VKMs hittil største arbeid: *Helhetssyn på fisk og annen sjømat* ble ferdigstilt og publisert i mars. Resultatene ble i løpet av året presentert så vel nasjonalt som internasjonalt i flere fora. Prinsipper og metodikk for risiko/nyttevurderinger er under utvikling internasjonalt, og helhetsvurderingen ble i tillegg til at den er lagt fram for EFSA's kontaminantpanel, også presentert på et EFSA-kollokvium med tema hvordan en skal gå fram ved helhets- eller risiko/nyttevurderinger.

Av andre saker avsluttet i inneværende år kan nevnes to omfattende risikovurderinger på området dyrevelferd, en rundt temaet avhorning og kastrering av kalv og kje, og en om produksjon av 0-årssmolt. På smittestoffområdet er det blant annet gjort risikovurderinger angående sushi, upasteurisert melk og salmonella i fôr til fisk og landdyr.

Det har vært vurdert flere spørsmål om berikning, og det er utarbeidet en modell for vurdering av slike spørsmål. VKM har også vurdert saker om ny mat (Novel Foods) og mottar et økende antall spørsmål på dette området.

På området plantevernmidler er det avgitt mange risikovurderinger, herunder er det behandlet to hastesaker knyttet til konkrete overskridelser/analyseresultater fra Mattilsynets overvåkingsprogram. Det har blitt utført en rekke risikovurderinger av genmodifiserte organismer for bruk som mat og fôr, blant annet mais, ris og soya. Det er gjort en

risikovurdering av migranter fra kjøkkenredskaper. Videre er nye data fra kosmetikkindustrien i forbindelse med bruk av parabener i kosmetiske produkter vurdert.

Flere store vurderinger var under arbeid ved årsskiftet. Blant annet gjelder dette arbeidet med å ferdigstille en omfattende vurdering av helsemessige konsekvenser ved bruk av søtstoffer i stedet for sukker i drikker, en vurdering av sameksistens mellom genmodifiserte og andre vekster under norske forhold og vurdering av spørsmål som angår sykdommen ILA hos laksefisk. I etterkant av *E.coli*-saken har VKM blitt bedt av Mattilsynet om å vurdere risiko for overføring av EHEC til mennesker ved en gjennomgang av spekepølseproduksjon og med utgangspunkt i sau, storfe og gris som smittekilde. Effekten av mulig risikoreduserende tiltak vil diskuteres.

VKM har også under arbeid en bred risikovurdering av bruk av avløpsslam som gjødsel, en vurdering av PAH i grillmat og en vurdering av samvirkende toksiske effekter av stoffer i blanding, ofte kalt "cocktail-effekten".

Det er satt som mål at VKM skal initiere 8 saker på eget initiativ i 2006. Ved årsskiftet var to nye slike saker igangsatt. En sak som ble startet i 2005 ble ferdigstilt ved at det ble utarbeidet et grunnlag for om "The threshold of toxicological concern" (TTC-prinsippet) kan benyttes i VKMs risikovurderinger. Saken har vært diskutert i alle faggruppene og hovedkomiteen. Det er også informert om rapporten til EFSA og andre EU-land via EFSA's Advisory Forum.

Kompetanse

For å ivareta at VKM har nødvendig kompetanse og kapasitet i arbeidet med risikovurderinger har eksterne eksperter blitt tatt med i ad hoc grupper. Denne ordningen brukes når medlemmene ikke har spesialkompetanse og/eller kapasitet til å delta i arbeidet.

Medlemmene i VKM utnevnes for en periode på tre år og ny komité skal følgelig utnevnes våren 2007. Sekretariatet startet høsten 2006 prosessen ved å sørge for gjennomføring av utlysning, og planlegge for kvalitetsbedømmelsen av søkere.

Både komitémedlemmer og ansatte i sekretariatet har deltatt på relevante internasjonale møter hvor utvikling av risikovurdering har stått på agendaen.

Det ble avholdt et todagers kurs i bruk av probabilistiske modeller for risikovurdering i november 2006. Målgruppen for kurset var primært medlemmer i Vitenskapskomiteen for mattrygghet, men kursdag 1 var også åpen for andre interesserte. Kurset skulle gi bakgrunn for forståelse av matematiske modeller i risikovurdering, og fungere som en inngangsportale for videre spesialkurs innen forskjellige tema.

Samarbeid med andre organisasjoner nasjonalt og internasjonalt

Oppfølging av samarbeidsrutiner og rollefordeling i forhold til Mattilsynet, FoU-miljøene og mellom sekretariat og komité krever fortsatt innsats.

Samarbeidet med Nasjonalt råd for ernæring har funnet en god form, men det er behov for formell rolleavklaring i forbindelse med deltakelse fra eksperter i Nasjonal råd for ernæring i ad hoc grupper under VKM, og deltakelse fra VKMs eksperter i ad hoc grupper under Nasjonalt råd for ernæring. Koordinator for Faggruppen for ernæring, dietetiske produkter, ny mat og allergi har deltatt som observatør på møter i Nasjonalt råd for ernæring.

Det er avtalt at det skal avholdes 2 formelle kontaktmøter på ledernivå og 4 koordineringsmøter på saksbehandlernivå mellom VKM og Mattilsynet. To kontaktmøter og to koordineringsmøter er avholdt. Utarbeiding av beredskapsplaner i samarbeid med

Mattilsynet er ikke utført. Rutinene for samarbeid mellom VKM og Mattilsynet ble revidert i mars 06.

Et medlem av Faggruppe for genmodifiserte organismer har deltatt i EFSA GMO forum for nasjonale eksperter for å diskutere EFSA's rolle i risikovurderingsprosessen, samt et møte om EUs igangværende aktivitet for å legge opp til generelle strategier for overvåkningsplaner for godkjente genmodifiserte planter. To medlemmer av faggruppen har deltatt på to Codex-møter om risikovurdering av mat og bioteknologi og deltatt i å lage utkast til retningslinjer for risikovurdering av transgene dyr for bruk som mat og fôr. Et medlem av faggruppen og koordinator har deltatt på det 9. International Symposium on the Biosafety of Genetically Modified Organisms. Koordinator for Faggruppe for genmodifiserte organismer har deltatt på to møter i OECDs Task Force for the Safety of Novel Food and Feed.

Direktøren for sekretariatet har deltatt på alle faste møter i EFSA's Advisory Forum (4 møter i 2006). Det pågår et arbeid i EFSA's Advisory Forum med sikte på mer samarbeid om utvikling av risikovurderingsmetodikk og utveksling av vitenskapelige data og ekspertise mellom EFSA og de enkelte landene. Dette samarbeidet er viktig dersom Norge ønsker å influere på EFSA's risikovurderinger både ved å bidra med norske data, men også ved å delta i utviklingen av prinsipper og retningslinjer. Oppgavene som inngår i arbeidet går ut over VKM's rolle og hvordan vi i Norge skal prioritere og organisere arbeid som følger av denne omfattende utfordringen, må diskuteres mellom matdepartementene, Mattilsynet og forvaltningsstøttemiljøene på matområdet

Roller

Arbeidet med risikovurderinger i forbindelse med godkjenning av plantevernmidler som VKM har overtatt etter det tidligere Rådet for plantevernmidler startet i 2005. Det har vært lagt ned mye tid i samarbeid med Mattilsynet for å finne fram til effektive saksbehandlingsrutiner i det nye systemet. VKM og Mattilsynet mener nå å ha kommet fram til en god rolle- og ansvarsfordeling.

VKM's rolle i forhold til vurdering av økonomiske konsekvenser i risikovurderinger f eks på plantehelseområdet er diskutert i to møter med Mattilsynet og matdepartementene. Det er ikke tatt noen endelig avgjørelse i saken. Erfaringer med en ny sak på plantehelseområdet og det at saken er reist i EFSA av faggruppens leder, som sitter i EFSA's Scientific Committee, vil ventelig bringe oss nærmere en avgjørelse. EFSA opprettet sommeren 2006 et nytt panel for plantehelse. Panelet arbeider med å definere retningslinjer for sine risikovurderinger.

Hovedmål 2: Åpen, forståelig og tilgjengelig kommunikasjon om risikovurderinger

Et engelskspråklig område på www.vkm.no er under utvikling, og en del informasjon er lagt ut. Området vil videreutvikles i 2007.

Kontakt med media

Publisering av rapporten om helhetssyn på fisk og sjømat førte til at VKM ble mer synlig i mediebildet. Rapporten ble bredt dekket i radio, dagspresse og fagpresse, og ble godt mottatt av berørte grupper fra oppdretts- og fiskerinæring til miljøorganisasjoner. Også andre risikovurderinger har fått bra mediedekning, for eksempel vurderingen om fugleinfluenza. Det har vært medieoppslag om mange av vurderingene, både i dagsaviser, NRK og fagpresse. Noen temaer har vært Bioprotein, berikede drikker og upasteurisert melk.

Komiteens leder, faggruppeledere eller medlemmer som har ledet ad hoc grupper må ofte uttale seg til media og andre interesserte om ferdigstilte, offentliggjorte risikovurderinger. For å sette dem i stand til å gjøre dette på en klar og åpen måte, ble det arrangert et nytt kurs i mediatrening i november for komitémedlemmer som føler behov for slik opplæring.

Det skal utformes populariserte kortversjoner av risikovurderingene beregnet på forbrukere, media, produsenter og andre interesserte uten ekspertkompetanse. Noen faggrupper gjør dette rutinemessig, andre i mindre grad. For å nå et større publikum og synliggjøre rollefordelingen mellom VKM og Mattilsynet klarere har det vært et nærmere samarbeid med Matportalen enn tidligere.

Åpenhet og tilgjengelighet

Det gis innsyn i VKMs arbeid ved at alle risikovurderinger, møtereferater etc. publiseres på internett. Det er etablert en abonnementsordning for nyheter fra VKMs nettsider. Arbeidet med en informasjonsstrategi for VKM er startet opp. Det er et klart ønske fra Hovedkomiteen at VKM skal være mer synlig i mediebildet.

Det har også i 2006 vært avholdt et møte med representanter for forbrukere og bransjer, der VKM kort presenterte en del aktuelle risikovurderinger. Samtidig har seminarene med presentasjon av henholdsvis *Helhetsvurdering av fisk og sjømat* og Statskonsults organisasjonsgjennomgang fungert som arenaer der ulike aktører har bidratt til diskusjonen. Erfaringen fra 2006 er at det er lettere å få et bredt spekter av berørte parter i tale når man har håndfaste dokumenter som skal presenteres enn en generell presentasjon av arbeidet vårt.

Sekretariatets kommunikasjonsrådgiver deltar i EFSA's arbeidsgruppe for kommunikasjon. Han har deltatt på 4 møter i 2006 og bidratt aktivt til informasjonsutveksling mellom deltakerlandene i og mellom møtene. Det legges opp til et utvidet samarbeid mellom EFSA og det enkelte land i tiden fremover. Det blir en spesiell utfordring for VKM å kanalisere informasjon til og fra EFSA.

Risikokommunikasjon

Det har vært et godt samarbeid mellom VKM, Mattilsynet og andre sentrale aktører om risikokommunikasjon for å sikre at man kommer ut med et helhetlig budskap. Dette har vært spesielt viktig mht til større saker som fugleinfluensa, men er også lagt inn i rutinene for publisering av VKMs risikovurderinger og i formidling av vurderinger fra EFSA til norsk publikum.

Det er gitt presentasjoner om risikoanalyse og/eller VKMs arbeid i relevante, eksterne fora. Leder av Hovedkomiteen har holdt foredrag der VKM ble presentert, blant annet på Havbrukskonferansen 2006 og på "Temadag Fisk". Ansatte i sekretariatet har gitt en rekke presentasjoner av VKM i forskjellige fora. Medlemmer av *ad hoc*-gruppen for vurdering av risiko for helse og miljø knyttet til bruk av ulike typer antibiotikaresistensgener i genmodifiserte organismer har gitt flere presentasjoner av sin rapport blant annet på åpent fagseminar om antibiotikaresistens i Bioteknologinemda.

Flere postere på større konferanser og vitenskapelige publikasjoner har vært basert på VKMs risikovurderinger.

En planlagt presentasjon av VKM på allmøte i Mattilsynet har måttet utsettes til 2007.

Hovedmål 3: Effektiv og velfungerende Vitenskapskomité

I forkant av prosessen med nyutnevning av komiteen som skal skje våren 2007, er det gjennomført en organisasjonsgjennomgang av VKM. Hovedformålet med arbeidet, som er gjennomført av Statskonsult, var å se på om sammensetningen av komiteen er optimal i forhold til behovet og om det bør foretas endringer i VKMs mandat. Spørsmål vedrørende skjevfordelingen av oppgaver mellom faggruppene inngikk i evalueringen.

For at VKM som helhet skal fungere best mulig er det avgjørende med godt samarbeid mellom komité og sekretariat. Nye saksbehandlingsrutiner for komiteen er behandlet i Hovedkomiteen i mai.

Når det gjelder den administrative tilhørigheten til Nasjonalt folkehelseinstitutt og utvikling av rutiner for bruk av fellestjenestene har sekretariatet løpende kontakt med FHI. Utkast til en intensjonsavtale er utarbeidet av VKM i løpet av sommeren og er til diskusjon med FHI i september.

De fleste av medarbeiderne i sekretariatet har deltatt i kompetansehevende aktiviteter.

Oppsummering/utfordringer:

I det store og hele går det meste etter planene, men det viser seg at VKMs arbeid, som er avhengig av svært mange opptatte personer i komiteen og i Mattilsynet, ikke sjelden tar mer tid enn først antatt. Innhenting og tilrettelegging av data er også svært ressurskrevende oppgaver.

Av vedlagte oversikter over saker går det fram at fordelingen av sakene på fagområdene i komiteen er skjev, med spesielt få spørsmål fra Mattilsynet på områdene zoonoser/dyre- og plantehelse og fôr. Denne skjevfordelingen er noe som har gjort seg gjeldende helt siden oppstarten av VKM i 2004 og som også påpekes i rapporten fra Statskonsult. Det har vært store mattrygghetsproblemer på de nevnte områdene i den senere tid. Det har de siste par månedene vært en bedring på noen av de nevnte områdene, men det vil være en utfordring for Mattilsynet og VKM å forsøke å få til en løsning på dette problemet.

En spennende oppgave blir å finne fram til et norsk system for å møte de nye utfordringene om utveksling av planer, informasjon, data og ekspertise i forhold til EFSA.